

Griekse taal en cultuur

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 23 vragen en een vertaalopdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 74 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (tekstelementen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één tekstelement wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één tekstelement, dan wordt alleen het eerste tekstelement in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1

Regel 1 λόγον οὐκ ὑγίεια

- 2p 1 a Citeer uit het vervolg (t/m regel 4 ἔωυτοῦ) het Griekse tekstelement waarmee de inhoud van deze λόγον wordt weergegeven.
- b Noteer de naam van het stilistisch middel dat gebruikt is in de woorden λόγον οὐκ ὑγίεια.

Regel 1-6 Δέσποτα t/m ἀνόμων

Dit tekstgedeelte is opgebouwd als een ringcompositie.

- 1p 2 Citeer uit dit tekstgedeelte het Griekse tekstelement dat in de ringcompositie beschouwd kan worden als een herhaling van λόγον οὐκ ὑγίεια (regel 1).

Regel 10 τὸ οἶκημα

- 2p 3 Citeer uit het tekstgedeelte ἀρχὴν t/m θρόνος (regel 9-12) de twee niet direct opeenvolgende Griekse woorden waaruit de functie van deze kamer afgeleid kan worden.

Regel 14 στίχη en regel 15 γένη

- 1p 4 Welke bewering is juist?
- A Het onderwerp van στίχη en van γένη is de vrouw van Candaules.
- B Het onderwerp van στίχη is de vrouw van Candaules en het onderwerp van γένη is Gyges.
- C Het onderwerp van στίχη is Gyges en het onderwerp van γένη is de vrouw van Candaules.
- D Het onderwerp van στίχη en van γένη is Gyges.

Regel 20 ὑπεκδῶς

- 1p 5 Citeer uit het tekstgedeelte Θάρσει t/m κοῖτον (regel 7-12) het Griekse tekstelement dat aangeeft vanaf welke plek Gyges dit deed.

Regel 21 τοῦ ἀνδρὸς

Met τοῦ ἀνδρὸς zou Gyges bedoeld kunnen zijn of Candaules.

- 2p 6 Noteer voor elk van beide interpretaties een argument. Baseer je antwoord op het tekstgedeelte Ὡς t/m Κανδαύλεια (regel 19-22).

Regel 20-21 Καὶ t/m ἐξιόντα en regel 23-24 παρὰ γὰρ t/m φέρει

De werkwoordstijd van de persoonsvormen in deze zinnen is gelijk, maar deze werkwoordstijd is op een verschillende manier gebruikt.

- 2p 7 Verklaar voor elke van deze persoonsvormen het gebruik van de werkwoordstijd. Betrek in je antwoord de betekenis van beide zinnen.

Regel 28 ἐώθεε t/m φοιτᾶν

- 1p 8 Beschrijf in eigen woorden het feit waarvoor deze zin een verklaring is.

Regel 30-35 ἢ γὰρ t/m νομιζόμενα

In dit tekstgedeelte noemt de koningin de reden waarom Candaules zou moeten sterven.

- 2p 9 a Citeer het desbetreffende Griekse tekstelement.
b Noteer in eigen woorden het gegeven waaruit geconcludeerd zou kunnen worden dat de koningin liever heeft dat Candaules wordt gedood dan Gyges. Baseer je antwoord op het tekstgedeelte Ὡς t/m φέρει (regel 19-24).

Regel 30-38 ἢ γὰρ t/m περιεῖναι

Drie van de onderstaande werkwoordsvormen hebben hetzelfde onderwerp.

- 1p 10 Welke werkwoordsvorm heeft een ander onderwerp dan de andere drie?
A ἀποθνῆσκειν (regel 32)
B ἀπόλλυσθαι (regel 34)
C ἀπολλύναι (regel 38)
D ἀπόλλυσθαι (regel 38)

Regel 41 ἢ ὄρμη

Later vertelt Herodotus dat deze aanval slaagt. Daarna krijgt Gyges echter te maken met de aanhangers van Candaules, die uiteraard verontwaardigd zijn.

- 1p 11 Beschrijf de manier waarop deze onenigheid werd opgelost. Baseer je antwoord op het vervolg van tekst 1 (niet in dit examen afgedrukt).

Een wetenschapper schrijft naar aanleiding van het verhaal over Gyges:

De koningin gaf blijk van de eigenschap σωφροσύνη, die Candaules duidelijk niet bezat.

Het woord σωφροσύνη betekent zowel 'zelfbeheersing' als 'verstandigheid'.

- 2p 12 a Noteer in eigen woorden een gegeven uit tekst 1 waaruit blijkt dat de koningin zelfbeheersing had.
b Noteer in eigen woorden een ander gegeven uit tekst 1, waaruit de verstandigheid van de koningin blijkt. Dit gegeven mag niet hetzelfde gegeven zijn dat je bij vraag a als antwoord hebt genoteerd.
- 2p 13 Wie is volgens jou de belangrijkste persoon in dit verhaal: Candaules, Gyges of de koningin? Beargumenteer je keuze. Ga in je antwoord in op de rol van alle drie de personen.

Afbeelding 1 en Tekst 1

Op afbeelding 1 zijn twee verschillende scènes uit het verhaal over Gyges te herkennen: scène 1 rechts op de voorgrond en scène 2 linksboven op de achtergrond. De weergave van scène 1 (rechts op de voorgrond) verschilt in enkele details van Herodotus' beschrijving in tekst 1.

- 2p 14 a Leg dit uit met betrekking tot ἐμὲ ἐσελθόντα (regel 11). Ga in je antwoord in op de beschrijving door Herodotus en op de weergave op de afbeelding.
- b Noteer wat er gebeurt in scène 2 (linksboven op de achtergrond). Baseer je antwoord op de teksten die je voor dit examen gelezen hebt.

Tekst 2

Met deze tekst over de Egyptenaren sluit Herodotus aan bij een literaire traditie van etnografische beschrijvingen.

- 1p 15 Noteer de benaming voor schrijvers in deze literaire traditie. Baseer je antwoord op de achtergronden bij de teksten die je voor dit examen gelezen hebt.

Regel 3-10 ἐν τοῖσι t/m ἀναφανδόν

In de *Bijbel* vertelt een Egyptische bakker wat hij gedroomd heeft:

Ik had drie manden met wit brood op mijn hoofd. In de bovenste mand zat allerlei brood van de fijnste kwaliteit dat bestemd was voor de farao, maar er pikten voortdurend vogels aan het lekkers in die mand op mijn hoofd.

In de bovenstaande passage wordt een manier van handelen beschreven die Herodotus als gewoonte bij de Egyptenaren vermeldt.

- 3p 16 a Citeer uit het tekstgedeelte ἐν τοῖσι t/m ἀναφανδόν (regel 3-10) het desbetreffende Griekse tekstelement.
- b Noteer in eigen woorden twee bijzonderheden over Egyptisch brood die Herodotus beschrijft in het tekstgedeelte Ἄπὸ t/m χερσί (regel 18-22).

Regel 10 τὰ μὴ αἰσχρὰ

In het voorafgaande (vanaf regel 8 Εὐμαρείη) heeft Herodotus een handeling genoemd die in de categorie van τὰ μὴ αἰσχρὰ hoort.

- 1p 17 Citeer uit het voorafgaande (vanaf regel 8 Εὐμαρείη) het desbetreffende Griekse tekstelement.

Regel 10-11 Ἴρᾶται t/m πασέων

Deze zin wordt door W. Kassies als volgt vertaald:

De functie van priester wordt nooit door een vrouw vervuld, noch in dienst van een god, noch in dienst van een godin; goden en godinnen hebben mannen als priesters.

In de vertaling is de grammaticale structuur van het Grieks niet geheel overgenomen.

- 2p 18 a Leg dit uit met betrekking tot γυνή (regel 10). Ga in je antwoord in op zowel het Grieks als de weergave van γυνή in de vertaling.
- b Citeer het Griekse woord dat in de vertaling is weergegeven met 'godinnen'.

Regel 12 παισὶ

Het woord παις kan verschillende betekenissen hebben. In de context past hier maar één betekenis.

- 1p 19 Noteer welke van de volgende betekenissen hier in de context past: dienaar, kind, zoon. Beargumenteer je antwoord met een gegeven uit het tekstgedeelte Τρέφειν t/m βουλομένησι (regel 11-13).

Regel 11-13 Τρέφειν t/m βουλομένησι

- 1p 20 De betekenis van het werkwoord Τρέφειν in deze zin wordt het best weergegeven met
- A onderhouden.
 - B opleiden.
 - C opvoeden.
 - D voortbrengen.

Regel 13-23 Οἱ ἱρέες t/m περιτάμνονται

Bij de meeste Egyptische gewoonten die Herodotus in dit tekstgedeelte beschrijft, vermeldt hij ook hoe het bij andere volken gaat.

- 2p 21 a Vermeldt hij hierbij altijd eerst de Egyptenaren of altijd eerst de andere volken of wisselt hij het af?
- b Noteer in eigen woorden een Egyptische gewoonte uit het tekstgedeelte Οἱ ἱρέες t/m περιτάμνονται (regel 13-23) waarbij Herodotus niet expliciet vermeldt hoe het bij andere volken gaat.

Let op: de laatste vragen en opdracht van dit examen staan op de volgende pagina.

Regel 3-29 ἐν τοῖσι τ/μ ἐπαρίστερα

De opsomming van Egyptische gewoonten bestaat uit twee delen. Het eerste deel gaat voornamelijk over gewoonten met betrekking tot de rolverdeling tussen mannen en vrouwen. Het tweede deel gaat over andere gewoonten.

2p 22 a Noteer het nummer van de regel waarin het tweede deel begint.

In het tweede deel vermeldt Herodotus expliciet nog één verschil tussen mannen en vrouwen.

b Noteer in eigen woorden de Egyptische gewoonte waarbij hij dit verschil vermeldt.

Regel 28-29 καὶ τ/μ ἐπαρίστερα

Deze woorden bevatten het oordeel van de Egyptenaren over een gewoonte van henzelf.

2p 23 a Noteer in eigen woorden deze gewoonte.

In het tekstgedeelte Οἱ ἱρέες τ/μ καλέουσι (regel 13-21) vermeldt Herodotus expliciet het oordeel van de Egyptenaren over een gewoonte van anderen.

b Noteer in eigen woorden de gewoonte waarbij hij dit doet.

Tekst 3

Bestudeer de inleiding en de aantekeningen bij tekst 3.

37p Vertaal de regels 1 t/m 13 in het Nederlands.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.